

"משפחת הפשע הגדולה בעולם": חיזבאללה במשבר כלכלי, אבל לא לתמיד

written by אלי קלוטשטיין | 05.03.2025

פדווה הלאל, תושבת הכפר השיעי חבוש בדרום לבנון, קיבלה בסוף ינואר המחאה מחיזבאללה על סך 7,000 דולר, כפיצוי ראשוני על הנזק שנגרם לביתה במלחמה. אלא שזמן קצר לאחר מכן נשלחה אליה הודעה מבנק קרד אלחסון, הנחשב משויך לחיזבאללה, שבאופן זמני לא ניתן להעביר לה את הכסף. אחרי חודש הצליחה לקבל את מלוא הסכום, אך לדבריה גורלם של אחרים לא שפר עליהם כמוה.

ואכן, אזרחים אחרים בארץ הארזים מעידים על קשיים בקבלת תשלומים מהארגון השיעי. תושב טיר-חרפא בסאם אל-אעיאן, שסיפר על הרס נרחב בכפר, ציין כי לחיזבאללה אין כסף. "הם כבר פעמיים דחו את תשלום ההמחאות בכפר", אמר לעיתון לה-מונד. באזור אחר במדינה, בבעל-בק, הסביר אחמד לפייננשיאל טיימס כי ביתו נהרס לחלוטין, וכי על אף שהנזק נאמד בעשרת אלפים דולר [1] הוא קיבל פיצוי על סך 2,500 דולר בלבד. תושב אחר סיפר שדחה המחאה על סך 905 דולר, בטענה שהיא מעליבה ואינה מתקרבת לרמת הפיצוי שדרוש לו. יש תושבים שאומרים כי לא קיבלו סיוע כלל.

מהעדויות הללו מצטיירת לכאורה תמונה עגומה בעניין מצבו של ארגון הטרור השיעי ביום שאחרי המלחמה בלבנון. חיזבאללה סובל ממשבר כלכלי עקב הצטברות של כמה גורמים, נוסף על הנזקים האחרים שהוא "סוחב" מהמלחמה: אובדן לוחמים ומפקדים שנהרגו ונפצעו, הצורך לשקם את מערך הנשק, המנהרות ואזורי הלחימה שלו, עלות השיקום של בתי התושבים [2] בעיקר השיעים [3] בדרום לבנון ובאזורים אחרים במדינה, תכנון מחדש של יחידות לוחמות ועוד.

מאז הפסקת האש עם ישראל בסוף נובמבר, חיזבאללה מנסה להתארגן מחדש, להתאושש ולהשתקם. הארגון כה זקוק לאוויר לנשימה, עד שפרסם הוראה לפעיליו שלא התגוררו ערב המלחמה בדרום לבנון לסגת מחלק זה של המדינה, כדי למנוע עימותים עם הצבא המקומי ולאפשר לו להתפרס שם.

חיזבאללה נשען באופן מסורתי על כמה רגליים בפעילותו: הוא בנה מערך צבאי ללוחמה בישראל, הקים נציגות פוליטית בביירות וגם פועל מול האוכלוסייה המקומית, בעיקר השיעית, כדי לזכות בתמיכה נרחבת. אם לא יוכל לספק לה כסף לשיקום, העירו מומחים, בסיס התמיכה שלו עשוי להישחק. עם תום המלחמה נאלץ נעים קאסם להיכנס לנעליים הגדולות של קודמו חסן נסראללה, ולנסות לקומם את הארגון מההריסות. עיקר המאמץ שלו מופנה לממד הצבאי ולמערך התמיכה האזרחי, אלא ששני המיזמים הללו דורשים כסף [4] והרבה מאוד כסף.

הבעיה היא שהמלחמה והאירועים שבאו בעקבותיה ייבשו את מקורות המימון של חיזבאללה:

נפילת משטרו של בשאר אלאסד גדעה את ייצור סמי הקפטגון, שחיזבאללה הפיץ ברחבי העולם וגרף באמצעותם ממון רב; צה"ל הפציץ ישירות את הבנקים של קרד אלחסן, ושטרות כסף רבים עלו בלהבות; נפילת אסד גם ניתקה את הקשר היבשתי לאיראן, מה שמקשה על העברת כספים ואמצעי לחימה בדרך היבשה ללבנון; ובאחרונה ישראל איימה להפגיז את מסלול ההמראות אם מטוסים שממריאים מאיראן ינחתו בביירות, מחשש שכך איראן מבריחה לשם מזומנים במזוודות. עקב כך נעצרה התנועה האווירית מטהרן ללבנון.

במקביל, גם הפטרונית של חיזבאללה, איראן, מצויה במשבר כלכלי גדול. ערך המטבע המקומי הולך ויורד, ארה"ב מפעילה עליה לחץ כלכלי ועיצומים, ורק השבוע הפרלמנט בטהרן הדיח את שר הכלכלה עקב המצב החמור. במהלך הדיונים על הפיטורים אף הודה הנשיא מסעוד פשזכיאן שאיראן אינה מצליחה באחרונה להניב רווחים ממכירת נפט.

מיליארד דולר בשנה

בתוך כל זה נאלץ ארגון הטרור השיעי לכלכל את צעדיו, ולבחון כיצד יוכל לשקם את המערך הצבאי שלו ואת התשתית האזרחית של תומכיו. הבנק העולמי העריך שהמלחמה הסבה נזק של 8.5 מיליארד דולר לכלכלת לבנון, שגם כך הייתה במצב כלכלי רעוע בשנים האחרונות. לפחות 100 אלף בתים ניזוקו במדינה ויש לבנותם מחדש, כך שמדובר במשימה רחבת היקף.

טל בארי, מנהל המחקר במרכז עלמא לחקר הזירה הצפונית, הסביר כי "חיזבאללה עובד קשה מאוד על שיקום הבייס השיעי. רק בימים האחרונים פרסם שהשקיע 324 מיליון דולר בסיוע למשפחות שאיבדו את בתיהן. התהליך כולל פיצויים ל-256 אלף מבנים שניזוקו, וההערכה בחיזבאללה היא שיידרשו עוד 3-4 שנים לתיקון כלל הנזקים. לשם כך נבנתה מערכת שלמה שכוללת חמ"לים ייעודיים, מהנדסים, שמאים ובעלי מקצוע אחרים".

בכיר בקרד אלחסן ששוחח עם וושינגטון פוסט נקב מספר גבוה יותר: לדבריו, הארגון חילק 630 מיליון דולר מתחילת המלחמה לתושבים שבתיהם נפגעו, וזה ככל הנראה כולל גם תשלום על מגורים זמניים במהלך המלחמה ואחריה. עם זאת, תושבים התלוננו שהכספים הללו לא הספיקו [?] מה שכנראה מעיד על היקף הסכום הדרוש בהמשך לשיקום. כך למשל, מוסא חמיסני, סוחר רכב, אמר כי קיבל כמעט 13 אלף דולר במסגרת סיוע חירום, אבל זה לא מכסה את ההפסדים שלו, שכן הוא איבד סחורה בשווי 100 אלף דולר.

הצרות הכלכליות הללו, כאמור, קודמות עוד לדיבורים על ההתחמשות וההתארגנות הצבאית של חיזבאללה. לדברי בארי, "האיראנים מתקשים להעביר להם סוגי נשק מסוימים, כי הנתבים באוויר וביבשה דרך סוריה נחסמו. גם דרך הים מסוריה חסומה, ולכן אי אפשר להעביר ללבנון דברים גדולים".

הוא מוסיף כי במקביל ישראל נוקטת מאמצים לסיכול ניסיון ההצטיידות: "שני החיסולים של פעילי חיזבאללה בידי צה"ל באזור אל-הרמל, שלקחנו עליהם אחריות, כונו לעבר אנשי קשר של

ארגון הטרור עם מבריחים בין סוריה ללבנון ועם אנשי רכש. השאלה היא מה בדיוק הם מבריחים. כאשר הצבא הסורי התפרק, לא הושמד כל הנשק שלו. ייתכן שיש שם גם נשק איראני שהוברח לסוריה ו'נתקע' שם עם התקדמות המורדים בדצמבר. חיזבאללה מזהה את ההזדמנות הזאת, ומנסים לשים את ידו על כלי נשק ששרדו את המתקפות ונשארו בשטח. צה"ל גם תקף אתרי ייצור בשבועות האחרונים בבקאע שבהם חיזבאללה מנסה לשקם את פסי הייצור שלו. אלה דברים שעולים כסף [?] גם הרכש, גם ההברחות וגם שיקום אתרי הייצור", מציין בארי.

את מאמציו של ארגון הטרור להצטייד מחדש צריך להבין גם בתוך ההקשר הכולל של יכולותיו הכלכליות: לפני המלחמה הוערך התקציב השוטף שלו בכמיליארד דולר בשנה, שמלבד הוצאות על הצטיידות וחימוש כלל גם משכורות והטבות אחרות לפעיליו. בתסריט ורוד שואף חיזבאללה להעמיד לרשותו כעת כמה מאות מיליונים בשנה, אך סכום זה אפילו עשוי לא להספיק לכל ההוצאות הרבות שדרושות לו, עם כל הסכומים הנכבדים שיש להקדיש לאוכלוסייה השיעית וצרכיה.

אחת הדרכים שלו לעשות זאת, אגב, היא לנסות להעביר את הנטל לממשלה עצמה, שבה הוא קיבל שני תיקים [?] כולל משרד הבריאות עתיר התקציבים. בני בריתו השיעים מתנועת אמל זכו במשרד האוצר, כך שאם יצליח לרתום אותם לסוגיה, הוא עשוי אפילו להוריד מעליו דאגה מסוימת.

בה בעת, עיקר החשש הוא בטווח הארוך. בכיר בחיזבאללה סיפר כי כיום יש עוד לארגון תזרים נזיל של כסף, אך יש חשש לגבי ההמשך. בין היתר, בנקים לבנוניים חוששים לקבל תרומות מחו"ל מחשש להפרת העיצומים האמריקניים, כך שגם אם בעת הנוכחית הארגון מצליח לשלם משכורות לפעיליו [?] מרחפת באוויר שאלה אם יצליח להמשיך בכך גם בעתיד, ואם יעמוד במשימה לאתר מקור הכנסות קבוע שיענה על הדרישה הבסיסית של תשלום לפעיליו.

מה שנתפס ומה שלא

הקשיים של חיזבאללה בדרכו להשתקם עצומים, אך לא סביר שייפסקו המאמצים שהוא ואיראן ינקטו כדי להשיבו לכושר לקראת עימותים נוספים עם ישראל. ד"ר יוסי מנשרוף, עמיתי במכון משגב החוקר את איראן ופעילותה זה שנים רבות, הסביר כי "טהרן מייעדת לחיזבאללה תפקיד חשוב בעתיד האזור. חשוב להבין שלמרות ההצלחה של החות'ים במלחמה, חיזבאללה הוא עדיין חוד החנית במערך השלוחים של איראן. פוטנציאל ההיזק שלו מול ישראל גדול יותר מזה של החות'ים, והוא גם מקורב הרבה יותר לאיראן ונאמן לה. המוטיבציה האיראנית להקים אותו על רגליו ברורה, ונראה שטהרן וחיזבאללה ימשיכו בשלהם".

דברים אלה מסתמכים גם על פרסומים של צה"ל, שלפיהם קצינים בכירים בכוח קודס הגיעו ללבנון במטרה לסייע לחיזבאללה בשיקום הארגון ובמילוי השורות. האיראנים, כך נראה, גם מבינים את המציאות החדשה, ומייעצים לארגון הלבנוני מה השינויים הנחוצים במבנהו

ובמוסדותיו הכלכליים כדי לקצץ בהוצאות ולמקד את התייעלות הפעילות הצבאית.

בינתיים, אנשי משמרות המהפכה מנסים להמשיך להברית כספים בשלל דרכים לחיזבאללה, בניסיון להפיח רוח חיים בארגון. דובר צה"ל בערבית, אביחי אדרעי, הסב לכך את תשומת הלב העולמית כשאישר את קיומם של ניסיונות הברחות כספים במזוודות דרך שדות התעופה, ובהמשך גם שר החוץ גדעון סער הזהיר מפני "מאמץ מתוגבר" של איראן להברחת כספים לחיזבאללה. הוא גם אמר שבין היתר, המאמץ הזה מתמקד בטורקיה, ונעשה בשיתוף פעולה עימה.

והנה, רק בסוף השבוע האחרון הודיעו הרשויות בלבנון כי עצרו לראשונה אדם שהגיע במטוס מטורקיה לשדה התעופה בביירות, ועליו נמצאו 2.5 מיליון דולר במזומן שיועדו לחיזבאללה. אבל בה בעת, ייתכן שאפילו התפיסה הזאת היא רק טיפה בים. טל בארי ממרכז עלמא, למשל, מציין כי "הרבה מהכסף שחיזבאללה משקיע בלבנון מגיע ברובו במזוודות מלאות בדולרים מאיראן, שמוברחות למדינה בטיסות לא ישירות, חלקן דרך טורקיה. הרשויות מעדכנות שאת תופסות את הכספים הללו, אבל השאלה היא מה לא נלכד. אולי זו גם הצגה, כי יש לא מעט משתפי פעולה של חיזבאללה במנגנוני הביטחון הלבנוניים ובמשרדי הממשלה. ייתכן שהמעצר השבוע זה נועד לעיני הקהילה הבינלאומית, אבל את יתר הכסף מכניסים פנימה".

ראיה שמצביעה לכיוון ההפוך ניתן למצוא ביחסו של חיזבאללה לעובדה שהממשלה הגבילה את הטיסות מאיראן. בחודש שעבר פרצו בבירה הלבנונית מהומות ☒ בכיכובם של תומכי חיזבאללה, שבוודאי קיבלו הוראות או עידוד לעשות כך ☒ עקב הסירוב לאשר למטוס מטהרן לנחות במדינה, ובמסגרת המחאות אף הותקף סגן מפקד יוניפי"ל ושיירתו.

הנושא, כך נראה, מטריד את ראשי ציר "ההתנגדות", ואף עלה בשיחות בין שר החוץ האיראני עבאס עראקצ'י ויושב ראש הפרלמנט בטהרן, מחמוד קאליבאף, ובין ראשי ההנהגה בלבנון. השניים הגיעו למדינה ללווייתו של נסראללה בטיסות מטהרן כהתרסה נגד האיסור לנחות שם, ונפגשו עם הנשיא ג'וזף עאון וראש הממשלה נואף סלאם.

אך לפחות כלפי חוץ, נראה ששני המנהיגים החדשים בביירות לא התרשמו מהדרישות האיראנית: ממשלתם הציגה עמדה חדשה, והבהירה ששלמות שדה התעופה שלה חשובה מהישרדותו של חיזבאללה. במילים אחרות, השניים הסבירו שלא יסתכנו בתקיפה ישראלית על עורק החיים המרכזי של לבנון, גם אם איראן או חיזבאללה לא מרוצים מזה. הנשיא עאון אפילו אמר כי "עייפנו ממלחמות של אחרים על אדמתנו", והדגיש כי ארצו "שילמה מחיר כבד מדי בשביל הסוגיה הפלסטינית". על דברים בסגנון הזה כבר נרצח לפני עשרים שנה ושבעים ראש ממשלת לבנון רפיק אל-חרירי בידי אנשי חיזבאללה, ולכן העזתו של עאון רק מרשימה עוד יותר.

חשוב להזכיר בהקשר זה דיווח שפורסם בלבנון ובאיראן באחרונה, ולפיו הבנק העולמי וקרן המטבע הבינלאומית התנו את העברת כספי השיקום ללבנון בנורמליזציה עם ישראל ובפירוק

חיזבאללה מנשקו. בהנחה שחיזבאללה כנראה לא יצליח לגייס בעצמו 8-9 מיליארד דולר רק לצורך שיקום המדינה, עוד לפני שמזכירים את הכסף שיידרש לו לצורך בניית מערכי ההגנה וההתקפה, כנראה עדיף לממשלה בביירות לנסות להיענות לדרישות של הגופים הבינלאומיים אם ברצונה לפנות את ההריסות ברחבי המדינה ולבנות מחדש את בתי התושבים.

כוחות השוק

אחרי פירוט כל הצרות הכלכליות והפוליטיות של חיזבאללה, לצד עדויות על מצבו העגום, מדוע לא כדאי אולי לבנות על זה שהארגון יפשוט את הרגל או יתפרק מנשקו? משום שלארגון הטרור השיעי יש מגוון דרכים לגייס כספים ולהבריח אמצעי לחימה, ולאורך זמן הוא עשוי להצליח לעמוד מחדש על רגליו.

כך למשל, גם אם בדרום לבנון ההתרחשויות כרסמו אולי בבסיס התמיכה של העדה השיעית בארגון הטרור, בעולם כולו הוא עדיין נהנה מהילה של ראש החץ בהתנגדות נגד ישראל. "בכל מסגד שיעי בעולם, בריכוזי אוכלוסייה של שיעים שלא מעט מהם קיימים בכל מדינה, שמים צדקה בקופות ייעודיות, במיוחד בשביל חיזבאללה", מסביר בארי, "ברמדאן זה גובר, והסכומים גדולים יותר. הכסף מועבר ללבנון במזוודות או דרך חלפנים. אנחנו מעריכים שמדובר בהרבה מאוד כסף, גם אם אנחנו לא יודעים בדיוק כמה מתוך סך התקציב של חיזבאללה בשנים עברו".

מלבד התרומות, חיזבאללה גם משתמש בקשריו עם ארגונים מהעולם התחתון בעולם כולו, ופעילותו חובקת את העולם כולו. הוא מתעסק בהלבנת הון, הברחות, זיוף מסמכים ועוד. "חיזבאללה הוא משפחת הפשע הגדולה בעולם", מדגיש בארי, "יש לו קשרים עם המון גורמים בעולם התחתון בכל יבשות העולם. הוא מרוויח מכל מיני פעילויות שמתבצעות במקומות האלה, אפילו אולי מהברחות רכבים או ממעשים שנראים לא 'צבאיים'".

בנוסף, גם אם חיזבאללה איבד את הרווחים מתעשיית הקפטגון הסורית, הוא לא צפוי להפסיק לנקוט מאמצים לרכישת סמים מסוגים אחרים. "יש ביקוש רב לסמים מעין אלה, וכוח השוק לרוב יגבר", מוסיף בארי, "אנחנו מעריכים שחיזבאללה ימצא נתיבים חדשים להרוויח כסף מזה, אולי גם בשיתוף פעולה עם גורמים בסוריה או באמצעות העתקת ייצור הקפטגון עצמו ליבשות אחרות".

סביר להניח שלחיזבאללה יש גם נתיבי הברחה נוספים, וכי הוא מסוגל להמציא את עצמו מחדש ולמצוא דרכים אחרות להרוויח את הכסף שכעת חסר לו. כך למשל, סחר במטבעות קריפטו הוא אמצעי ששימש בעבר ארגוני טרור, ובפרט גם את ארגון הטרור הלבנוני עצמו.

לפחות כלפי חוץ, אנשי הארגון דואגים להפגין ביטחון מופלג ביכולותיהם בתחום. "האיראנים פיתחו אמצעים מגוונים לתמוך בבני בריתם בלבנון ובאזור כולו, והם לא מוגבלים רק להעברת כספים ישירה אליהם", אמר לעיתון אמירתי גורם המקורב לארגון הטרור, "הם יכולים להתגבר

על מכשולים שהוצבו בדרכם, כמו המגבלות על הטיסות מאיראן". פרשן לבנוני ששוחח עם העיתון הוסיף כי "חיזבאללה הדגים את יכולתו לספק כספים לרווחה חברתית ולשיקום ב-2006, והוא יעשה זאת שוב. אני לא סבור שחיזבאללה צריך לדאוג באשר ליכולתו לאתר מקורות מימון".

בארי נוקט גישה זהירה יותר, אך נוטה להסכים עם הטענה הזאת. "אני לא יודע לומר אם חיזבאללה מצוי במשבר או לא, ואני סבור שעלינו להמתין ולראות מה יהיה בעתיד. יש דיווחים שגם כלכלת איראן נחנקת וקורסת, ואני לא יודע לאן זה ייקח אותנו ואיך זה ישפיע על חיזבאללה. אני ממליץ להיזהר, כי כבר היינו במצב כזה בעבר [?] וחיזבאללה שרד בכל זאת. זה טבעו של הארגון הזה, לשרוד. אם סוגרים לו את הדלת, הוא ייכנס דרך החלון, כמאמר הפתגם. השאלה הגדולה היא אם יחזרו לגודלו ולעוצמתו מהימים שלפני המלחמה, אך כאמור עוד מוקדם מדי לדעת מה יהיה".

לפחות בינתיים, ישראל וכוחות הביטחון שלה הוכיחו כי אינם מתכוונים להמתין בשקט ולראות מה יעשה חיזבאללה. אנו תוקפים מאמצי הברחה ואמצעי ייצור, חושפים בגלוי את ניסיונות השיקום הצבאיים והכלכליים של חיזבאללה, ומפעילים לחץ על מדינות בעולם לחייב את ממשלת לבנון לדכא את מאמצי ההתארגנות מחדש של ארגון הטרור.

ד"ר מנשרוף סבור שבירושלים צריכים להרחיק לכת עוד יותר. "על ישראל לבקש מממשל טראמפ להתנות את הסיוע האמריקני לצבא לבנון בכך שהממשלה תמנע מחיזבאללה ומאיראן להמשיך את הברחות הכספים דרך שדה התעופה של ביירות", הוא מציין, ומזכיר כי נשיא לבנון שימש עד לא מזמן מפקד צבא לבנון [?] כך שהנושא קרוב לליבו. "במקביל, אם ההברחות יימשכו, ישראל צריכה להפגין את נחישותה למנוע את שיקום חיזבאללה ולתקוף את שדה התעופה. כך תבהיר שבמסגרת תפיסת הביטחון המעודכנת שלה, לא תאפשר לאיראן לחדש את טבעת החנק שלה נגד ישראל. במצבו הנוכחי, ספק אם חיזבאללה יוכל להרשות לעצמו להיכנס מחדש למלחמה נגד צה"ל אם יתקוף את שדה התעופה בביירות", אמר ד"ר מנשרוף.

לבארי יש גם רעיונות נוספים. "צריך לרתום את מדינות העולם, במיוחד את ארה"ב, כדי לבודד את חיזבאללה בתוך לבנון. בממשלה בביירות זה לא קרה, על אף הצהרות האמריקנים, והארגון אפילו קיבל את משרד הבריאות עתיר התקציבים. בנוסף, את האיסור על הגעת מטוסים איראניים לבירה הלבנונית יש לבסס כפועל יוצא של ניתוק היחסים הדיפלומטיים בין טהרן לביירות. ארה"ב יכולה לאיים בעיצומים אישיים על הנשיא עאון ועל רה"מ סלאם, על הממשלה ומוסד הנשיאות, עד שייכנעו לרצונה לעשות זאת. כמו כן, צריך לדאוג שמדינת לבנון תסגור את בנק קרד אלחסן. אלה מהלכים שיביאו לבידוד הארגון והחלשתו".

פורסם במקור ראשון, בתאריך 05.03.2025.